

УДК 141.7:27

В.У. Кузняцоў,
выкладчык кафедры філасофіі БДПУ

КАНЦЭПЦЫЯ ДЭМАКРАТЫІ ЛЕВАРАДЫКАЛЬНАГА НАПРАМКУ СУЧАСНАГА ХРЫСЦІЯНСТВА

SUMMARY

In the article represents research of the concept of democracy of a left-radical direction of modern Christianity (liberation theology). The author shows that there are three distinct but related aspects in liberation theology's understanding of democracy: democracy of revolutionary socialism, participatory democracy via the base communities and the current analysis of stagnant democracy. At the centre of all three aspects is the refusal to separate democracy as a political mechanism from economic sphere of a society.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

В.У. Кузняцоў,
выкладчык кафедры філасофіі БДПУ

КАНЦЭПЦЫЯ ДЭМАКРАТЫІ ЛЕВАРАДЫКАЛЬНАГА НАПРАМКУ СУЧАСНАГА ХРЫСЦІЯНСТВА

У хрысціянстве заўсёды прысутнічаў вызначаны пласт ідэй, настраёў, думак, які адносіцца крытычна да ўсякага

сацыяльнага парадку, існуючаму за кошт прыгнёту адных людзей іншымі, што ў вызначаны момант гісторыі можа стаць актуаль-

ным і кінуты як выклік супраць наяўнага статус-кво.

Рэвалюцыйныя, радыкальныя ідэі хрысціянства як адмаўленне наяўных сацыяльных адносін [1, с. 993–1001] становяцца актуальнымі менавіта ў пераломныя моманты гістарычнага развіцця чалавецтва. Яны сыгралі прыкметную ролю ў перыяд ранніх еўрапейскіх рэвалюцый (XVI ст.), якія адзначылі пераход ад традыцыйна-аграрнага да тэхнагеннага грамадства. У перыяд рускіх рэвалюцый пачатку XX ст. нараўне з марксізмам рэвалюцыйнае ўздзеянне на народныя масы аказалі ідэі абнаўлення праваслаўя ў духу першапачатковага хрысціянства. Падобныя тэндэнцыі адзначаюцца з другой паловы XX ст. у краінах Лацінскай Амерыкі і ў некаторых іншых рэгіёнах Зямнога шара, што найбольш ярка выявілася ў тэалогіі вызвалення.

Сёння любы праект сацыяльных пераўтварэнняў павінен быць выяўлены на мове дэмакратыі, якая лічыцца абавязковай умовай магчымасці гэтых пераўтварэнняў. У канцэпцыі дэмакратыі леварадыкальнага кірунку сучаснага хрысціянства (у прыватнасці тэалогіі вызвалення) можна вылучыць тры аспекты, звязаныя з пэўнай сацыяльна-палітычнай сітуацыяй, якая складалася ў лацінаамерыканскіх краінах: 1) дэмакратыя рэвалюцыйнага сацыялізму; 2) дэмакратыя ўдзелу (шырокага і роўнага ўдзелу на аснове практыкі базавых царкоўных суполак); 3) аналіз «застойнай» дэмакратыі. Пры гэтым цэнтральнае месца ў дадзенай канцэпцыі займае адмова адлучаць дэмакратыю як палітычны механізм ад эканамічнай сферы грамадства.

Перакананасць леварадыкальных тэолагаў у тым, што толькі рэвалюцыйны сацыялізм можа гарантаваць рэальную дэмакратыю, сфарміравалася ва ўмовах крызісу хрысціянскай дэмакратыі і ўзнікненні спачатку дактрыны, а затым і так званых «дзяржаў нацыянальнай бяспекі» падчас ваенных пераваротаў на працягу 1960-х і 1970-х гг.: Бразілія (1964), Аргенціна (1966), Уругвай (1971), Чылі (1973) і г. д.¹

На працягу 1930–1960-х гг. хрысціянская дэмакратыя (аўтаномны ад Царквы палітычны рух, які выступае за рашэнне сацыяльных і эканамічных праблем пры прытрымліванні хрысціянскіх прынцыпаў) у Лацінскай Амерыцы спрабавала распрацаваць і рэалізаваць праект пераўтварэнняў, накіраваны супраць і алігархічнага капіталізму і традыцыйнага каталіцызму, які ідэйна падтрымлівае яго.

¹ Мэтай «дзяржаў нацыянальнай бяспекі», якія ўкараняліся і падтрымліваліся ЗША ў Лацінскай Амерыцы (у адпаведнасці з раней прынятымі «дактрынамі нацыянальнай бяспекі»), была барацьба з пагрозай наяўным структурам сацыяльна-эканамічных прывілеяў пасродкам выключэння з палітыкі большасці насельніцтва, г. зн. не абарона ад знешняга ворага, а барацьба з «унутраным ворагам» (апазіцыйнымі партыямі і рухамі, сацыяльнымі працаўнікамі, удзельнікамі прафсаюзаў і інш.).

Хрысціянскія дэмакратыя абаяліся на ідэі рэфармізму (пераход да сацыяльна справядлівага грамадства метадам рэфармавання капіталістычнага) і дэвелапменталізму (тэорыі мадэрнізацыі, г. зн. ідэі аб эканамічным прагрэсе ў краінах, што сталі на шлях развіцця шляхам выцяснення састарэлых традыцыйных форм арганізацыі працы больш прагрэсіўнымі і больш эфектыўнымі новымі формамі) з іх артыкуляцыяй на сацыяльных праблемах, да якіх адмовіліся звярнуцца традыцыйныя ліберальныя і кансерватыўныя партыі. У краінах Лацінскай Амерыкі хрысціянскія дэмакратыя спрабавалі рэалізаваць новыя рашэнні ў палітычнай, эканамічнай і рэлігійнай сферах: палітычным заклікам з'яўлялася «рэвалюцыя ў свабодзе» (рэвалюцыя, якая не ўшчамляе права асобы); варыянт эканамічнага развіцця меркаваў усталяванне «камунальнай уласнасці» (уласнасць, якая аб'ядноўвае працаўнікоў і ўласнікаў прадпрыемстваў) і здыманне супярэчнасцей паміж сацыялізмам і капіталізмам; рашэнне ў рэлігійнай сферы азначала прымірэнне палітычных і рэлігійных ідэалаў і адмову ад строгага падзелу паміж Евангеллем і палітыкай, што ўпарта абаранялася кансерватыўным лацінаамерыканскім каталіцызмам. Аднак праекты пераўтварэнняў у дзвюх першых сферах так і не былі рэалізаваныя, паколькі хрысціянскія дэмакратыя апынуліся не ў стане выканаць свае перадвыбарныя абяцанні, у той час як праект пераўтварэнняў у рэлігійнай сферы стане адной з перадумоў узнікнення тэалогіі вызвалення.

У канцы 1960-х гг. абмежаванасць хрысціянскай дэмакратыі для тэолагаў вызвалення (Уга Асман, Хуан Сегундо і інш.) становіцца відавочнай. Яны сцвярджалі, што рэальная практыка хрысціянскіх дэмакратаў, якія знаходзіліся на чале ўлады ў Лацінскай Амерыцы, пераконаўча даказала супярэчлівасць іх уласнай праграмы. З пункта погляду леварадыкальных тэолагаў, хрысціянская дэмакратыя патрабавалася як у адэкватным сацыяльна-эканамічным аналізе капіталізму, так і ў пэўнай палітычнай праграме, а яе прадстаўнікі памылкова верылі ў сацыяльную гармонію паміж класамі, не ў стане зразумець, што сацыяльная рэчаіснасць была антаганістычнай. Так, аналізуючы евангельскі характар платформы хрысціянскай дэмакратыі, вядомы ўругвайскі тэолаг вызвалення Хуан Луіс Сегундо звяртае ўвагу на тое, што «рэвалюцыя ў свабодзе» сапраўды была евангельскім ідэалам. Але гэты ідэал можна ўвасобіць толькі ў тым выпадку, калі адбудзецца змена ў сацыяльным становішчы тых сацыяльных груп, якія спрабуюць захаваць прывілеі [2, с. 90–95]. У адваротным выпадку пачнецца супраціўленне алігархіі і канфлікт непазбежны, што даказвае немагчымасць «рэвалюцыі ў свабодзе», як яе разумелі хрысціянскія дэмакратыя. Заклік да «камунальнай уласнасці» быў таксама досыць нявызначаным

і супярэчлівым, паколькі прывёў да адмовы ад перадачы ўласнасці ў камунальнае валоданне. Гэтак жа нявызначанай апынулася і эканамічная палітыка ў цэлым, што ў выніку скончылася індывідуальным рэфармізмам, які нічога не змяніў.

Нявызначанасць устаноў і безгрунтоўнасць практыкі прадстаўнікоў хрысціянскай дэмакратыі прывялі іх да палітычнай канфрантацыі як з левымі, так і з кансерватыўнымі сіламі. З аднаго боку, левыя знаходзілі гэты рух нядосыць рэвалюцыйным і схільным да лібералізму, з іншага боку, правыя лічылі рух хрысціянскіх дэмакратаў небяспечным для наяўнага сацыяльнага парадку, калі ён занадта далёка заходзіць у сваіх дэмакратычных рэформах. У выніку прыхільнікі хрысціянскай дэмакратыі пазбавіліся сацыяльнай базы, паколькі павінны адказваць інтарэсам або працаўнікоў, або працадаўцаў прадпрыемстваў прыватнага сектара эканомікі. Таму хрысціянскія дэмакраты прынялі прагматычную ўсталяўку на палітыку прыстасавання, якая, паводле тэолагаў вызвалення, становіцца маскіроўкай працягу капіталістычнай эксплуатацыі. У лепшым выпадку трэці шлях хрысціянскай дэмакратыі трансфармуецца ў слабы, залежны капіталізм, а ў горшым – служыць шырмай для ваенных рэжымаў [3, р. 174–175].

У выніку няўдалых рэформ, якія праводзілі хрысціянскія дэмакратыі, у Лацінскай Амерыцы пачынаецца працэс палітычнай радыкалізацыі. Калі ў Еўропе перад тварам сацыялістычнай пагрозы ліберальная дэмакратычная ўлада легітымавала сябе праз паспяхова праведзеную сацыяльную рэформу, то ў Лацінскай Амерыцы ўзнікненне рэвалюцыйных сацыялістычных рухаў прывяло да ўсталявання так званых «дзяржаў нацыянальнай бяспекі», мэтай якіх з'яўлялася абарона інтарэсаў замежнага капіталу і мясцовай эліты. Ужо ў 1950-х і 1960-х гг. у Бразіліі, Перу і Балівіі адбываюцца ваенныя перавароты, якія не дазволілі дэмакратычна абраным левым сілам прыйсці да ўлады. Але ваенны пераварот у Чылі для тэолагаў вызвалення застаецца прыкладам, які найбольш поўна дэманструе саюз паміж ліберальнай дэмакратыяй і капіталізмам, саюз, прызначаны для захавання прывілеі багатых і далейшай эксплуатацыі бедных.

Улічваючы гэты гістарычны кантэкст, тэолагі вызвалення меркавалі, што рэвалюцыйны сацыялізм быў адзіным спосабам разбурыць заганны альянс паміж лацінаамерыканскімі ваеннымі, замежнай і мясцовай элітамі і адкрыць шлях да сапраўднай дэмакратыі. Нягледзячы на розныя сацыяльна-палітычныя сітуацыі, якія складаліся ў лацінаамерыканскіх краінах, тэалогія вызвалення ніколі не супрацьстаяла дэмакратычным працэсам, але імкнулася да паглыблення дэмакратызацыі як у палітычнай, так і ў эканамічнай сферах грамадства.

Наступны аспект у разуменні леварадыкальнымі тэолагамі таго, як павінна функцыянаваць

дэмакратычная арганізацыя грамадства, звязаны са стварэннем базавых царкоўных суполак, якія, з іх пункта погляду, павінны былі стаць краевугольным каменем у пабудове дэмакратыі ўдзелу. Гэты аспект канцэпцыі дэмакратыі фарміраваўся ў кантэксце працэсу рэдэмакратызацыі, які праходзіў у Лацінскай Амерыцы [4].

Падзенне аўтарытарных рэжымаў прымусіла леварадыкальных тэолагаў паставіць на парадак дня пытанне аб тым, якую выяву дэмакратыі лічыць прымальнай для Лацінскай Амерыкі, і вызначыць сваё дачыненне да працэсу дэмакратызацыі. Па-першае, яны падтрымалі пераход да ліберальнай дэмакратыі, – аднаўленне палітычных свабод і правоў (свабода выбараў, свабода прэсы, свабода асацыяцыі, канстытуцыйныя гарантыі), – якая раней падвяргалася крытыцы за свой фармальны характар. Па-другое, тэолагі вызвалення імкнуліся звязаць працэс палітычнай рэдэмакратызацыі з сацыяльна-эканамічнымі пераўтварэннямі. Так, вядомы аргенцінскі філосаф і тэолаг вызвалення Э. Дзюсель адзначыў, што «фармальная дэмакратыя, шматлікім пазітыўным аспектам якой мы павінны апалягаванаваць, хавае таксама глыбокую несправядлівасць» [5, р. 230].

Стварэнне базавых царкоўных суполак (*comunidades eclesiales de base* – далей **CEB**), з пункта погляду леварадыкальных хрысціян, паслужыць асновай для здымання супярэчнасці паміж падтрымкай палітычнай дэмакратыі і імкненнем да стварэння дэмакратыі ўдзелу. Шматлікія базавыя суполкі (прыблізна 140–150 тыс.) уяўляюць сабой невялікія групы (10–30 чал.), якія складаюцца з асноўным з гарадской і сельскай беднаты. У іх дзейнасці на першы план выступаюць узаемадапамога іх членаў, сумесны ўдзел у вызначаных сацыяльных акцыях. Так, члены базавых царкоўных суполак ствараюць асацыяцыі суседзяў, сумесна будуць хаты, масты, дарогі, разважаюць над Святым пісаннем і абмяркоўваюць сваё дачыненне да сацыяльных і палітычных праблем, змагаюцца за справядлівую аплату і лепшыя ўмовы працы [6, р. 76].

У сацыялагічных даследаваннях, прысвечаных вывучэнню дзейнасці хрысціянскіх базавых суполак, увесь час падкрэсліваецца іх патэнцыял у стварэнні ўмоў, неабходных для дэмакратыі. Напрыклад, базавыя суполкі спрыялі фарміраванню комплексу асацыяцыі, якія ўзаемадзейнічаюць паміж сабой і неабходны для падставы грамадзянскага грамадства, дапамагалі пераадольваць пасіўнасць і фаталізм сярод бедных [7, р. 4–7]. Немалаважную ролю ў гэтай справе сыгралі ідэі вядомага бразільскага педагога, філосафа і прыхільніка тэалогіі вызвалення Паулу Фрэйрэ аб усведамленні (*conscientization*) сацыяльнай рэальнасці прыгнечанымі, якія пагружаны ў так званую «культуру маўчання», г. зн. аб педагогічным працэсе

развіцця ў чалавека здольнасці крытычна глядзець на рэчаіснасць. З пункта погляду П. Фрэйрэ, усведамленне не спыняецца на ўзроўні простага суб'ектыўнага ўспрымання сітуацыі, а праз дзеянне падрыхтоўвае людзей да барацьбы супраць несправядлівага сацыяльнага парадку, які спараджае смерць, распач і бедната. Падчас усведамлення рэчаіснасці ўдзельнікі базавых суполак пачынаюць бачыць свае ўласныя і сацыяльныя праблемы не ў выглядзе непазбежнага лёсу, а як вынікі чалавечай дзейнасці, якія могуць быць змененыя з дапамогай сумесных дзеянняў [8]. Гэта арыентацыя, у сваю чаргу, узмацняе пільнасць грамадзян грамадства да ўлады і змушае ўрад стаць адказным. СЕВ таксама развіваюць камунікацыю сярод сваіх удзельнікаў, выходзяць арганізаванасць і фарміруюць навыкі кіравання. Базавыя суполкі, паводле тэолагаў вызвалення, функцыянуючы як мікрадэмакратыі, рыхтуюць тым самым сваіх членаў да ўдзелу ў палітыцы на макраўзроўні. Культывуючы пачуццё адказнасці за стан грамадства, СЕВ непасрэдна змогуць істотна ўздзейнічаць на палітычныя партыі і мабілізавацца для ўдзелу ў палітычнай дзейнасці.

Такім чынам, тэалагі вызвалення ўскладалі вялікія надзеі на дэмакратычны патэнцыял хрысціянскіх базавых суполак. Як выказаўся па гэтай падставе вядомы бразільскі тэарэтык і практык тэалогіі вызвалення Фрэй Бету, «дзякуючы дзейнасці СЕВ усярэдзіне народных рухаў утопія становіцца *topia*... Працэс рэалізацыі народнага палітычнага праекта прывядзе да грамадства, дзе палітычная ўлада будзе ў народа і для народа, дзе сродкі вытворчасці будуць сацыялізаваныя» [4, р. 191]. Як адзначае іншы вядомы тэалаг вызвалення Леанарду Боф, у гістарычным кантэксце, калі рэвалюцыя выключаецца, застаецца шлях «павольнага, працяглага працэсу народнага ўсведамлення і паслядоўных заваёў з дапамогай легальных сродкаў...» [4, р. 184]. Базавыя суполкі, паводле Л. Бофу, служылі б асновай для пераходу ад палітычнай да сацыяльнай дэмакратыі. Гэта будзе двухступенны працэс, і палітычная дэмакратыя з'яўляецца толькі першай прыступкай. На наступным этапе неабходна пераадолець абмежаванасць прадстаўнічай дэмакратыі, якая ў Лацінскай Амерыцы функцыянуе, абараняючы інтарэсы капіталу і перашкаджаючы паляпшэнню сацыяльнага становішча народа, г. зн. элітарная і антынародная. Пры гэтым дэмакратыя ўдзелу – не толькі праект, яна ўжо жыве ў хрысціянскіх суполках і народных рухах і ўяўляе сабой рэальную альтэрнатыву ліберальнай форме кіравання, якая дагэтуль не атрымала поспеху ні ў адной краіне свету ў рашэнні асноўных сацыяльных праблем (гарантыі працы, жылля, здароўя і адукацыі). Л. Боф сфармуляваў чатыры прынцыпы, на аснове якіх павінна будавацца дэмакратыя.

Па-першае, самы шырокі ўдзел людзей у грамадскіх справах. Ён павінен пачынацца знізу

і з упэўненасцю, што ніхто не застанецца ў баку ад грамадскіх спраў. Па-другое, роўны ўдзел для ўсіх у грамадскіх працэсах. Павінен грунтавацца на супрацоўніцтве, а не на канкурэнцыі, што не дазволіць адрозненню ператварыцца ў няроўнасць. Па-трэцяе, неабходна вітаць і падтрымліваць адрозненне. Але адрозненне не павінна стаць пагрозай роўнасці. Адрозненне з'яўляецца выразам сацыяльнай роўнасці. Нарэшце, супольная ўласнасць як аснова сапраўды чалавечых узаемаадносін паміж людзьмі. Разам гэтыя чатыры палажэнні і іх рэалізацыя ў грамадстве з'яўляюцца сродкамі пераадолення механізмаў прыгнёту. Л. Боф, такім чынам, злучае дэмакратыю з паняццем вызвалення не толькі для Трэцяга свету, але і для народаў усіх заходніх краін. Лацінаамерыканцы і еўрапейцы могуць і павінны стварыць «дэмакратыю ўдзелу, якая будзе дэмакратыяй сацыяльнай, народнай і транскультурнай». Для гэтага неабходны саюз паміж Трэцім і Першым светам: «Дэмакратыя – пэўная аснова для вызвалення тых, хто гістарычна быў на процілеглых баках, прыгнятальнікаў і прыгнечаных. Дэмакратыя рэвалюцыйна ўздзейнічае на іх абодвух, дазваляючы сумесна будаваць формы адносін без панавання» [9, р. 202].

Такім чынам, дзейнасць базавых суполак у кантэксце рэдэмакратызацыі заклікана стварыць перадумовы пераходу на наступную прыступку – дэмакратыю ўдзелу, якая дазволіла б падчас адкрытага палітычнага працэсу прыйсці да эканамічнай дэмакратыі або сацыялізму, пабудаванага знізу, а не навязанага зверху [10, р. 20–21].

Аднак надзея леварадыкальных тэолагаў на тое, што хрысціянскія базавыя суполкі дапамогуць ажыццявіць пераход да дэмакратыі ўдзелу, не апраўдалася [4]. Так, Л. Боф і Ф. Бету спадзяваліся на тое, што ў Бразіліі яны змогуць стварыць адзіны палітычны фронт разам з левымі партыямі. Тэалагі заклікалі хрысціянскія базавыя суполкі аказаць падтрымку бразільскай Працоўнай партыі (РТ). Аднак СЕВ не адгукнуліся на гэты заклік, тлумачачы гэта тым, што яны не з'яўляюцца ні партыяй, ні часткай партыі, ні прыхільнікамі якой-небудзь палітычнай партыі. Акрамя таго, падчас працэсу рэдэмакратызацыі хрысціянскія базавыя суполкі, таксама як і Царква, страцілі сваё ўплывае становішча ў палітычным жыцці. Яны не змаглі перайсці з мясцовага ўзроўню сваёй актыўнасці на нацыянальны. А іх тэндэнцыя абсалютызаваць палітычную актыўнасць (авангарднасць) працоўнага класа перашкаджала саюзам з партыямі, у складзе якіх былі прадстаўнікі іншых прыгнечаных пластоў грамадства.

Да трэцяй складовай канцэпцыі дэмакратыі леварадыкальных хрысціян можна аднесці крытычны аналіз так званай застойнай дэмакратыі. Падчас аналізу сучасных дэмакратычных рэжымы разглядаюцца як «нізка інтэнсіўныя дэмакратыі» і «абмежаваныя дэмакратыі», якія патрабуюць абмежавання ўдзелу працаўнікоў

у еканамічній сфері як гарантії пазбегнуць хаосу. Яны таксама разглядаюцца як «дэмакратыі фасада», у якіх дэмакратычныя правы, увасобленыя ў канстытуцыі, не выконваюцца; як «дэмакратыі пад апекай», якім неабходны знешні пасланец (ЗША або МВФ), каб гарантаваць стабільнасць рэжыму [11, р. 132].

Безумоўна, тэалагі вызвалення добра разумелі, што палітычная дэмакратыя «азначае канец мукам, адвольным арыштам, тайнай паліцыі, стану падполля» [12, р. 128]. Аднак яны прыходзяць да ўжо выказаных раней заяў, што «без эканамічнай дэмакратыі палітычная дэмакратыя становіцца бачнасцю, як гэта ўжо мела месца ў гісторыі. Яна з'яўляецца сур'ёзнай перашкодай на шляху стварэння сапраўднай дэмакратыі» [12, р. 132]. Яшчэ ў 1979 г. Г. Гуцьерас сцвярджаў, што «Царква будзе трапляць у пастку, калі яна лёгка і даверліва ўспрыме абмежаваную дэмакратыю, г. зн. фармальнае аднаўленне невялікай колькасці свабод і індывідуальных правоў, якія пакідаюць неканранутым наяўная глыбокая сацыяльна-эканамічная няроўнасць» [13, р. 151].

У выніку рэдэмакратызацыі, як лічаць леварадыкальныя хрысціяне, галоўнай мэтай кіруючых колаў было ўхіленне ад актыўнай палітычнай дзейнасці левых рухаў. Толькі ў гэтым выпадку ў эліты маглі быць гарантыі, што дэмакратыя не будзе пагражаць іх сацыяльнаму становішчу. Гэтыя новыя дэмакратыі ставяць пад кантроль народныя рухі і імкнуцца перашкаджаць іх палітычнай актывізацыі, працягваючы той жа курс, што і «дзяржавы нацыянальнай бяспекі». Замест таго, каб стаць перадумовай паляпшэння агульнага ўзроўню жыцця насельніцтва, дзяржаўная ўлада нацэлена на рассяванне сродкаў і магчымасцей, якія маглі б гэты ўзровень забяспечыць [14, р. 72–75]. Аднак, з пункта погляду тэалагаў вызвалення, цяперашнія дэмакратыі не толькі праследуюць мэту ліквідаваць народныя рухі, але што больш істотна, пазбавіць усякай надзеі на альтэрнатыву. Як заяўляе Ф. Хінкеламерт, «адмаўленне якіх-небудзь і ўсіх альтэрнатыў – татальная адсутнасць надзеі – пераконвае. І на гэтай адсутнасці альтэрнатыў легітымуюцца дэмакратычныя «дзяржавы нацыянальнай бяспекі»» [15, р. 123].

Трэба адзначыць, што прадстаўнікі тэалогіі вызвалення мелі рацыю, калі выступалі супраць дамінуючай у сацыяльнай тэорыі ліберальнай дактрыны (аўтаномнасць палітыкі і эканомікі) і настойвалі на тым, што дэмакратыя як палітычны механізм не можа быць аддзелена ад эканамічнай сферы грамадства. Дэмакратыя, якая не ў стане стварыць эканамічныя ўмовы, неабходныя для ўзнаўлення жыцця ўласных грамадзян, выракае сябе на грамадзянскія хваляванні і паліцэйскія рэпрэсіі. Таму ў аналізе леварадыкальнымі хрысціянамі дэмакратычных працэсаў пра-

сочваецца выразнае разуменне ўзаемасувязі палітычнай і эканамічнай сфер грамадства.

Такім чынам, дэмакратычныя працэсы, якія адбываліся ў перыяд узнікнення і развіцця тэалогіі вызвалення, ніколі не адхіляліся леварадыкальнымі хрысціянамі, але ні адна наяўная форма дэмакратыі не была імі цалкам прынятая. Два першыя аспекты ў іх канцэпцыі дэмакратыі (дэмакратыя праз рэвалюцыйны сацыялізм і дэмакратыя ўдзелу) непасрэдна ўтрымоўваюць важныя і канструктыўныя элементы ў плане перспектывы, у той час як трэцяя складовая (крытыка застойнай дэмакратыі), якая адлюстроўвае сучаснасць, падрыхтоўвае глебу для наступнага вылучэння альтэрнатыў.

ЛІТАРАТУРА

1. Митрохин, Л.Н. Философские проблемы религиоведения / Л.Н. Митрохин. – СПб.: Изд-во РХГА, 2008.
2. Segundo, Juan Luis. The Liberation of Theology. – Maryknoll: Orbis Books, 1985.
3. Sawyer, Frank. The Poor Are Many: Political Ethics in the Social Encyclicals, Christian Democracy and Liberation Theology in Latin America. – Kampen, the Netherlands: Uitgeversmaatschappij J.H. Kok, 1992.
4. Maclean, Iain. Opting for Democracy: Liberation Theology and the Struggle for Democracy in Brazil. – New York: Peter Lang, 1999.
5. Dussel, Enrique. The Underside of Modernity: Apel, Ricoeur, Rorty, Taylor, and the Philosophy of Liberation. Eduardo Mendieta. – New York: Humanity Books, 1998.
6. Swatos, William. Religion and Democracy in Latin America. – New Brunswick: Transaction Publishers, 1995.
7. Smith, Christian. The Spirit of Democracy: Base Communities, Protestantism, and Democratization in Latin America // Religion and Democracy in Latin America, ed. William Swatos. – New Brunswick: Transaction Publishers, 1995.
8. Freire, Paulo. Pedagogy of the Oppressed, trans. Myra Bergman Ramos. – New York: Seabury Press, Continuum, 1970.
9. Boff, Leonardo. Libertad y Liberación. Puntos de Contacto y de Fricción en el Primer y Tercer Mundo // Revista Latinoamericana de Teología. – 1988. – № 14.
10. Boff, Leonardo. Liberation Theology: A Political Expression of Biblical Faith // Christian Jewish Relations. – 1988. – № 21.
11. Cambio Social y Pensamiento Cristiano en América Latina / ed. Jose Comblin, Jose I. Gonzalez Faus, Jon Sobrino. – Madrid: Editorial Trotta, 1993.
12. Comblin, Jose. Called for Freedom: The Changing Context of Liberation Theology / trans. Phillip Berryman. – Maryknoll, New York: Orbis Books, 1998.
13. Gutierrez, Gustavo. La Fuerza Histórica de los Pobres. – Lima: Centro de Estudios y Publicaciones, 1979.
14. Hinkelammert, Franz. Democracia y Nueva Derecha en América Latina // Ecuador: Coyuntura Política. – Quito: CEDEP, 1990.
15. Hinkelammert, Franz. Cultura de la Esperanza y Sociedad Sin Exclusion. – San Jose, Costa Rica: DEI, 1995.

SUMMARY

In the article represents research of the concept of democracy of a left-radical direction of modern Christianity (liberation theology). The author shows that there are three distinct but related aspects in liberation theology's understanding of democracy: democracy of revolutionary socialism, participatory democracy via the base communities and the current analysis of stagnant democracy. At the centre of all three aspects is the refusal to separate democracy as a political mechanism from economic sphere of a society.

Паступіў у рэдакцыю 21.04.2010 г.